

“Anayasaya aykırı olduğunu düşündüğümüz 7429 sayılı Kanunun 5. maddesiyle 5510 sayılı Kanuna eklenen Geçici 90. maddesinin ikinci fıkrasında; götürü bedel üzerinden hizmet alım sözleşmesi imzalamış olan kamu üniversitelerinin, sağlık hizmeti sunucularında sözleşme öncesinde incelenen fatura dönemine ait oluşan kesinti tutarlarına karşı açtıkları davalardan kesinleşmemiş olanlarının tamamından bir ay içerisinde feragat edecekleri belirtilmektedir.

Kanunların kamu yararının sağlanması amacıyla genel, objektif, adil kurallar içermesi ve hakkaniyet ölçütlerini gözetmesi hukuk devleti olmanın gereğidir. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi de hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerektirir. Hukuk devletinde güven ve istikrarın korunabilmesi için kural olarak kanunlar, yürürlüğe girdiği tarihten sonraki olaylara uygulanır. Kanunların geriye yürümezliği ilkesi uyarınca kanunlar kamu yararının ve kamu düzeninin gerektirmesi, kazanılmış hakların korunması, mali haklarda iyileştirme gibi bazı istisnai durumlar dışında ilke olarak yürürlük tarihinden sonraki olay, işlem ve eylemlere uygulanmak üzere çıkarılır.

Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında “Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.” denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Mülkiyet hakkı, kişiye başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, ürünlerinden yararlanma ve tasarruf olanağı veren bir haktır.

Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabilmesi ve kullanılmasının toplum yararına aykırı olamayacağı belirtilmiştir.

Adil yargılanma hakkını düzenleyen Anayasa'nın 36. maddesinde “Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir./Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz.” denilmektedir. Maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birini oluşturmaktadır. Kişinin uğradığı bir haksızlığa veya zarara karşı kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin, zararını giderebilmesinin en etkili ve güvenceli yolu yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir. Kişilere yargı mercileri önünde dava hakkı tanınması, adil yargılanmanın ön koşulunu oluşturur.

Anayasa'nın 36. maddesinde, hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunduğu kabul edilmektedir. Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kurallara dayanarak bu hakların sınırlandırılması da mümkündür. Ancak bu sınırlamalar Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan güvencelere aykırı olamaz.

Anayasa'nın 13. maddesine göre temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlandırılabilir. Bu sınırlamalar, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı gibi hak ve özgürlüklerin özlerine de dokunamaz.

Çağdaş demokrasiler, temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvence altına alındığı rejimlerdir. Temel hak ve özgürlükleri büyük ölçüde kısıtlayan ve kullanılamaz hâle getiren sınırlamalar hakkın özüne dokunur. Temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların yalnız ölçüsü değil koşulları, nedeni, yöntemi, kısıtlamaya karşı öngörülen kanun yolları gibi güvenceler demokratik toplum düzeni kavramı içinde değerlendirilmelidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlükler, istisnai olarak ve özüne dokunmamak koşuluyla demokratik toplum düzeninin gerekleri için zorunlu olduğu ölçüde ve ancak kanunla sınırlandırılabilirler.

Demokratik bir toplumda temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın bu sınırlamayla öngörülen amacın gerektirdiğinden fazla olması düşünülemez. Bunun yanında demokratik hukuk devletinde amaç ne olursa olsun kısıtlamaların bu rejimlere özgü olmayan yöntemlerle yapılmaması ve belli bir özgürlüğün kullanılmasını önemli ölçüde zorlaştıracak ya da ortadan kaldıracak düzeye vardırılmaması gerekir.

İptali talep edilen kuralın da bulunduğu madde gerekçesinde; kamu üniversitelerinin finansal olarak güçlükler yaşamamasının amaçlandığı belirtilmesine ve kamu yararı bu şekilde gösterilmesine rağmen, maddenin ilk fıkrasında kamu üniversitelerine bir ayrıcalık yaratıldığı izlenimi verilerek, Anayasaya aykırı olduğunu düşündüğümüz söz konusu kuralla, madde gerekçesiyle çelişen ve bu amaca ulaşılmasını engelleyecek şekilde, kamu üniversitelerine açmış oldukları haksız kesinti konulu davalardan herhangi bir karşılık beklenmeksizin feragat etmeleri zorunlu kılınmak suretiyle hukuki güvenlik ilkesi zedelenmektedir.

Öte yandan, karar hakkı genel itibarıyla mahkeme önüne getirilen uyuşmazlığın karara bağlanmasını isteme hakkını ifade etmektedir. Dava hakkını kullanan bireyin asıl amacı davanın sonunda, uyuşmazlık konusu ettiği talebinin esasıyla ilgili olarak bir karar elde edebilmektir. Dava sonucunda bir karar elde edilemiyorsa dava açmanın da bir anlamı kalmayacaktır. Bununla birlikte karar hakkı bireylerin sadece yargılama sonucunda şekli anlamda bir karar elde etmelerini güvence altına almaz. Bu hak aynı zamanda dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı taleplerin yargı merciince bir sonuca bağlanmasını da gerektirir.

Diğer taraftan görülmekte olan bir davada tarafların esasa ilişkin taleplerinin her durumda incelenmesi beklenemez. Süre aşımı, düşme veya tarafların kendi rızalarıyla davadan vazgeçmesi gibi usule ilişkin nedenlerden dolayı uyuşmazlığın esasına yönelik karar vermeden de davanın sonlandırılması mümkündür. Söz konusu hakkın sağladığı güvence bakımından önemli olan husus; açıldığı sırada davanın -usule ilişkin sorunlar hariç- uyuşmazlığın esasını çözüme kavuşturma imkânına sahip, bir başka ifadeyle dava açılmasındaki asıl amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasıdır. Bu nitelikleri taşıyan bir davada yargılamanın henüz devam ettiği bir süreçte, taraflardan birinin aleyhine olacak ve yargı merciinin uyuşmazlık konusu talep hakkında karar vermesini engelleyecek şekilde davayı ortadan kaldıran ya da davanın incelenmesini durdurarak karara bağlanmasına engel olan kanunlar çıkarılmasının karar hakkına müdahale teşkil edeceği açıktır.

Kanun koyucunun uyuşmazlıkların bir an önce sonlandırılması ve yeni uyuşmazlıkların ortaya çıkmasının önüne geçilerek dava sayısının azaltılması suretiyle adalet hizmetlerinin iyi bir şekilde işlenmesini sağlamak, böylece toplumsal barışın tesis edilmesine de katkıda bulunarak nihai olarak kamu yararını gerçekleştirmek amacıyla belirli konulardaki uyuşmazlıklara ilişkin davaların ortadan kaldırılmasına yönelik düzenlemeler yapma konusunda takdir yetkisine sahip olduğu tartışmasızdır. Ancak bu yetkinin karar hakkına aykırı

olarak kullanılmaması gerekir (Anayasa Mahkemesinin 2018/73 Esas, 2019/65 Karar sayılı kararı).

Anayasaya aykırı olduğunu düşündüğümüz kuralla yargı merciince uyuşmazlığın esasının incelenmesi imkânı ve dolayısıyla dava açanın bu hususta bir karar elde etme imkânı ortadan kaldırıldığından kuralın karar hakkına bir sınırlama getirdiği açıktır. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük kriterinin alt ilkelerinden olan orantılılık ilkesi, kamu yararının korunması ile hak ve özgürlükler arasında adil bir dengenin sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Öngörülen tedbirin dava açanı olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda getirilen sınırlamanın orantılı ve dolayısıyla ölçülü olduğundan söz edilemez.

Ayrıca iptali talep edilen kuralla, kamu üniversitelerinin açmış oldukları davalardan feragat etme zorunluluğu getirilerek, kesinti miktarlarını talep etme hakları ölçsüz bir şekilde kısıtlanmakta, bunun yanı sıra, yargılamada haklı olup olmadıkları belirlenmeden yargılama giderleri ve vekalet ücreti yönünden kamu üniversitelerine yük getirilmektedir.

Böylece, Geçici 90. maddenin ikinci fıkrası ile; kamu üniversitelerinin haksız kesinti sebebiyle açmış oldukları davalarda, Sosyal Güvenlik Kurumu ile yapılan görüşmelerde, feragat halinde Kurumca dava konusu yapılan haksız kesintilerin ödenmediğinin de belirtilmesi göz önüne alındığında, hem yargılama yapılması engellenmekte, hem de bu feragat sonrası yargılama gideri ve vekalet ücreti ödememeleri yönünde hüküm konulmaması nedeniyle, genel hükümler uygulanmak suretiyle kamu üniversiteleri bir anlamda alacaklı iken borçlu duruma düşürülmektedir. Kamu üniversitelerinin açmış oldukları davaların miktarı gözetildiğinde, bu alacak hakkından zorunlu olarak feragat etmenin ve feragatin sonucu olarak da yargılama giderleri ve vekalet ücreti ödeme durumunda bırakılmalarının, kendilerinden kesilen kesinti miktarları yanında yargılama giderleri ve vekalet ücreti nedeniyle daha da fazla zarara uğramalarına neden olmakta, bu husus, kanun koyucunun söz konusu düzenlemeyi çıkarma amacına aykırılık teşkil etmekte ve bu durumun kamu üniversitelerinin hak arama özgürlüğüne ve mülkiyet hakkının özüne dokunan, hak arama ve mülkiyet hakkını tamamen ortadan kaldıran haksız ve hukuka aykırı bir durum yarattığı düşünülmektedir.

Kanun'da kamu üniversitelerine, sınırlama ile ortadan kaldırılan davayı açmakla elde etmek istediği menfaatlerini kısmen de olsa telafi etmeye yönelik herhangi bir imkân sağlanmadığı da dikkate alındığında bu durumun bireye aşırı ve orantısız bir külfet yüklediği sonucuna ulaşılmaktadır. Buna göre söz konusu kural karar hakkına orantısız, dolayısıyla ölçsüz bir sınırlama getirdiği düşünülmektedir.

Anayasaya aykırı olduğunu düşündüğümüz kurala benzer bir düzenleme olan 7070 sayılı Kanunun 73. maddesiyle 3713 sayılı Kanuna eklenen Geçici 16. maddesinin ikinci cümlesi Anayasa Mahkemesinin 24/07/2019 tarihli 2018/73 Esas, 2019/65 Karar sayılı kararı ile iptal edilmiştir.

Yine konu ile ilgili benzer bir başvuruda Anayasa Mahkemesinin 20/12/2018 tarihli, 2016/181 Esas, 2018/111 Karar sayılı kararı ile 6745 sayılı Kanunun 12. maddesiyle 775 sayılı Kanuna eklenen Geçici 10. maddesinin iptaline karar verilmiştir.

Tüm bu hususlar gözetildiğinde; uygulanacak kural olan 7429 sayılı Kanunun 5. maddesiyle 5510 sayılı Kanuna eklenen Geçici 90. maddesinin ikinci fıkrasının Anayasa'nın 2., 13., 35. ve 36. maddelerine aykırı olduğu kanısına varıldığından iptaline karar verilmesi talep edilmiştir.

Esas Sayısı : 2024/86
Karar Sayısı : 2024/230

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

1-7429 sayılı Kanunun 5. maddesiyle 5510 sayılı Kanuna eklenen Geçici 90. maddesinin ikinci fıkrasının Anayasa'nın 2., 13., 35. ve 36. maddelerine aykırı olduğu kanısına varıldığından, iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulmasına,

2-Dosyada bulunan konuyla ilgili belgelerin ve başvuru kararına ilişkin tutanağın onaylı birer örneğinin Anayasa Mahkemesi Başkanlığına gönderilmesine, 06/03/2024 tarihinde oybirliği ile karar verildi.”